

УДК 633.811.615

Код UPOV: ROZAA_DAM

Методика
проведення експертизи сортів троянди дамаської (*Rosa damascena* Mill.)
на відмінність, однорідність та стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Rosa damascena* Mill.

2. Необхідний рослинний матеріал – саджанці

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачаються саджанці для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість саджанців має становити 50 вегетативно розмнужених рослин.

2.3 Саджанці мають бути здоровими на вигляд, не ураженими хворобами, не пошкодженими шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів посівних і сортових характеристик.

2.4 Саджанці нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують достатній ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальною стадією розвитку рослин для оцінки більшості ознак є період цвітіння рослин: габітус куща, його висота, діаметр, пагоноутворююча здатність, шипуватість однорічних пагонів, плодоутворення в умовах вільного запилення, в період припинення росту (жовтень–листопад). Оптимальну стадію розвитку для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до звершення циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 50 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин 2,5 × 1,0 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу

виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки вказано в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюються всі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина пагонів);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин/частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 50 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 50 рослин або частин 50 рослин (наприклад, висота рослин);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 20 рослин або частин 20 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 50 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 20 рослин або частин 20 рослин;

L: лабораторні дослідження.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовують за експертизи на відмінність.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року (другий рік вегетації). Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Через те, що троянда дамаська відноситься до виду, який розмножується вегетативно, то всі рослини практично завжди подібні.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 5% за рівня ймовірності 95% залежно від виду рослин і типу сорту. У вибірці з 50 рослин допускаються п'ять нетипових.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, в кінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним. Для сортів, які розмножуються вегетативно, достатньо визначити, чи не трапляються мутації і домішки.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту, використовуючи ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано такі ознаки для групування:

- Рослина: за висотою (ознака 3);
- Однорічний пагін: ступінь шипуватості (ознака 7);
- Рослина: час початку цвітіння (ознака 9);
- Квітка: за типом (ознака 10).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами необхідно висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучають до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови доводять це унеможлиблюють;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів троянди дамаської

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. PQ	Рослина: габітус VG 7	прямий	1	Радуга
		напіврозлогий	2	Лань
		розлогий	3	
2. (+) QN	Рослина: діаметр куща MG 7	малий	3	Аура, Таврида
		середній	5	Лань, Радуга
		великий	7	Роза біла
3. (*) (+) QN	Рослина: за висотою MG 7	низька	3	Новинка
		середня	5	Лань, Радуга
		висока	7	Роза біла
4. (*) QL	Молоді пагони: антоціанове забарвлення VG, 3	відсутнє	1	Лань
		наявне	9	Кримська червона
5. QL	Молоді пагони: інтенсивність антоціанового забарвлення VG, 3	дуже слабка	1	Лань
		слабка	3	
		помірна	5	Кримська червона
		сильна	7	
6. (*) QL	Рослина: пагоноутворююча здатність VG 3	низька	3	Аура, Молдавська червона
		середня	5	Лань
		висока	7	Радуга
7. (*) (+) QN	Однорічний пагін: ступінь шипуватості MS 3	слабкий	3	Кримська червона, Лань
		середній	5	Фестивальна
		сильний	7	Аура. Радуга
8. (*) QL	Рослина: бутонуутворююча здатність VG, 4	низька	3	Молдавська червона
		середня	5	Аура
		висока	7	Радуга
9. (*) QN	Рослина: час початку цвітіння VG, 4	ранній	3	Мічурінка, Казанликська
		середній	5	Радуга, Лань
		пізній	7	Кримська червона
10. (*) (+) QN	Квітка: за типом MG 5	напівповна	1	Кооператорка, Казанликська
		повна	2	Радуга
		дуже повна	3	Кримська червона, Ароматна
11. (*) (+) QN	Квітка: маса MG 5	мала	3	Кооператорка
		середня	5	Лань
		велика	7	Україна

1	2	3	4	5
12. PQ	Пелюстки: забарвлення VG 5	біле	1	Роза біла
		слабко рожеве	2	
		рожеве	3	Лань
		світло-червоне	4	Радуга, Аура
		червоне	5	Кримська червона
		темно-червоне	6	Молдавська червона
13. QL	Рослина: плодоутворення (в умовах вільного запилення) VG, 7	слабке	3	Лань, Мічурінка
		помірне	5	Аура
		сильне	7	Радуга
14. (*) (+) QN	Ефірна олія: вміст у свіжих квітках L 5	низький	3	Роза біла
		середній	5	Радуга, Лань
		високий	7	Мічурінка, Аура, Казанликська
15. (*) (+) QN	Декантована олія: вміст у свіжих квітках L 5	низький	3	Кримська червона
		середній	5	Радуга
		високий	7	Аура. Казанликська
16. (*) (+) QN	Екстракт: вміст ефірної олії в свіжих квітках L 5	низький	3	
		середній	5	Радуга, Лань
		високий	7	
17. (*) (+) QN	Абсолютний вміст в екстракті L 5	низький	3	
		середній	5	Лань
		високий	7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів троянди дамаської

Коди фаз росту й розвитку рослин, у які рекомендовано проводити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Початок весняного розвитку
2	Листкоутворення
3	Бутонізація
4	Початок цвітіння (у 10% рослин розкрилася хоча б одна квітка)
5	Повне цвітіння (зацвіли всі рослини)
6	Кінець цвітіння (відцвіли всі рослини)
7	Плодоутворення
8	Припинення росту рослин (жовтень–листопад)
9	Листопад

До 2. Рослина: діаметр куща, м.

Малий – до 1,0; середній – 1,0–1,5; великий – понад 1,5.

До 3. Рослина: за висотою, м.

Низька – до 1,0; середня – 1,0–1,5; висока – понад 1,5.

До 7. Однорічний пагін: ступінь шипуватості (колючок на 10 см довжини пагона).

Слабкий – до 10, середній – 10–50, сильний – понад 50.

До 10. Квітка: за типом (кількість пелюсток).

Напівповна – до 40, повна – 40–80, дуже повна – понад 80.

До 11. Квітка: маса, г.

Мала – до 3, середня – 3–5, велика – понад 5.

До 14. Ефірна олія: вміст у свіжих квітках, %.

Визначається методом інтерферометрії.

Низький – до 0,08; середній – 0,08–0,14; високий – понад 0,14.

До 15. Декантована олія: вміст у свіжих квітках, %.

Визначається за методом Долматової.

Низький – до 0,02; середній – 0,02–0,03; високий – понад 0,03.

До 16. Екстракт: вміст ефірної олії в свіжих квітках, %.

Визначається методом екстракції.

Низький – до 0,20; середній – 0,20–0,40; високий – понад 0,40.

До 17. Абсолютний вміст в екстракті, %.

Визначається методом оброблення екстракту етиловим спиртом.

Низький – до 50; середній – 50–70; високий – понад 70.

9. Література

1. Биохимические методы анализа эфиромасличных растений и эфирных масел: Сб. науч. тр. – Симферополь: ВНИИЭМК 1972. – 107 с.
2. Селекция эфиромасличных культур: Методические указания. – Симферополь: ВНИИЭМК 1977 – 150 с.
3. Назаренко Л. Г. Селекция розы эфиромасличной (в 2 частях). – Симферополь, 1997. – 418 с.